

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЦЕНТРАЛЬНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ
ТЕХНІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Кафедра маркетингу та економічної теорії

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назва курсу	РИЗИКОЛОГІЯ
Викладач 	Вікторія ВИШНЕВСЬКА, кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри маркетингу та економічної теорії
Рівень вищої освіти, галузь знань, спеціальність, освітня програма	Рівень вищої освіти: перший (бакалаврський) Галузь знань: 07 «Управління та адміністрування» Спеціальність: 075 «Маркетинг» Освітньо-професійна програма: «Маркетинг»
Контактний тел.	+38(066) 034 80 90
E-mail:	vyshnevskava@kntu.kr.ua
Обсяг та ознаки дисципліни	Обов'язкова дисципліна фахової підготовки, змістових модулів – 2. Форма контролю: екзамен. Загальна кількість кредитів – 5, годин – 150, у т.ч. лекції – 32 години, практичні заняття – 16 годин, самостійна робота – 72 години. Формат: очний (offline/face to face) /дистанційний (online). Мова викладання: українська.
Консультації	Консультації проводяться відповідно до Графіку, розміщеному в інформаційному ресурсі moodle.kntu.kr.ua; у режимі відеоконференцій Zoom, через електронну пошту, Viber, Messenger, Telegram за домовленістю.
Пререквізити	Враховуючи послідовність накопичення знань та інформації, дисципліна вивчається після викладання наступних дисциплін: економетрика та оптимізаційні методи і моделі.

1. Мета і завдання дисципліни

Метою вивчення навчальної дисципліни «Ризикологія» є формування у здобувачів системи знань щодо сутності та функцій економічних ризиків, причин його виникнення, методів оцінки та виміру ризику у різних сферах діяльності, практичним способом запобігання прояву ризиків та зменшення негативних наслідків їх дії на результати діяльності підприємства, визначенню напрямів та методів управління економічним ризиком в діяльності підприємства.

Завдання вивчення дисципліни:

- формування у здобувачів відповідного рівня знань, які б дали їм можливість класифікувати види ризиків за причинами їх виникнення, підбирати методи кількісної оцінки, прийнятні для кожного з видів;
- отримання здобувачами теоретичної та практичної підготовки з питань зниження ризиків;
- засвоєння основних методів і моделей прийняття багатоцільових рішень за умов невизначеності та ризику;
- розвиток уміння застосовувати методи управління ризиком на вітчизняних підприємствах.

2. Результати навчання

У результаті вивчення навчальної дисципліни здобувач вищої освіти повинен отримати

Інтегральна компетентність

ІК. Здатність вирішувати складні спеціалізовані задачі та практичні проблеми у сфері маркетингової діяльності або у процесі навчання, що передбачає застосування відповідних теорій та методів і характеризується комплексністю та невизначеністю умов.

Загальні компетенції

ЗК03. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу.

ЗК08. Здатність проведення досліджень на відповідному рівні

Спеціальні компетенції

СК03. Здатність використовувати теоретичні положення маркетингу для інтерпретації та прогнозування явищ і процесів у маркетинговому середовищі.

СК08. Здатність розробляти маркетингове забезпечення розвитку бізнесу в умовах невизначеності.

Програмні результати навчання

ПРН2. Аналізувати і прогнозувати ринкові явища та процеси на основі застосування фундаментальних принципів, теоретичних знань і прикладних навичок здійснення маркетингової діяльності.

ПРН4. Збирати та аналізувати необхідну інформацію, розраховувати економічні та маркетингові показники, обґрунтовувати управлінські рішення на основі використання необхідного аналітичного й методичного інструментарію.

ПРН5. Виявляти й аналізувати ключові характеристики маркетингових систем різного рівня, а також особливості поведінки їх суб'єктів.

ПРН9. Оцінювати ризики провадження маркетингової діяльності, встановлювати рівень невизначеності маркетингового середовища при прийнятті управлінських рішень.

3. Політика курсу та академічна доброчесність

Очікується, що здобувачі вищої освіти будуть дотримуватися принципів академічної доброчесності, усвідомлювати наслідки її порушення.

При організації освітнього процесу в Центральнотехнічному національному університеті здобувачі вищої освіти, викладачі та адміністрація діють відповідно до: Положення про організацію освітнього процесу; Положення про організацію вивчення вибіркового навчального дисциплін та формування індивідуального навчального плану ЗВО; Кодексу академічної доброчесності ЦНТУ.

4. Програма навчальної дисципліни

Назва теми	Кількість годин		
	Лекції	Практичні заняття	Самостійна робота
1	2	3	4
Змістовий модуль 1.			
Модель управління ризиковою ситуацією			
Тема 1. Ризик та його ключові характеристики Поняття невизначеності та ризику. Фактори невизначеності та ризику. Об'єкт, суб'єкт, джерела економічного ризику. Класифікація ризиків. Сутність і поняття основних видів ризиків.	4	2	8
Тема 2. Ризик та елементи теорії корисності Елементи теорії корисності та їх застосування для оцінки ставлення людей до ризику. Типи людей, виділені за ставленням до ризику. Плата за ризик. Винагорода за ризик. Керівники і їх поведінка в умовах ризику.	2	2	8
Тема 3. Вимірювання ризику (імовірнісний підхід) Загальні принципи аналізу ризику. Якісний аналіз ризику. Кількісний аналіз ризику. Імовірність результату. Очікуване значення результату. Розкид результатів. Відносний ризик.	4	2	8
Тема 4. Методи кількісного аналізу ризику Статистичний метод. Метод оцінки фінансової стійкості (аналізу доцільності витрат). Аналітичний метод. Метод аналізу чутливості (критичних значень). Нормативний метод. Метод експертних оцінок. Метод аналогій.	4	2	8

1	2	3	4
<p>Тема 5. Метод аналізу ризику за допомогою дерева рішень Етапи прийняття рішень за допомогою дерева рішень. Основні поняття. Процедура прийняття рішення за допомогою дерева рішень. Процедура прийняття рішень при додатковому дослідженні стану ринку. Очікувана цінність точної інформації.</p>	4	2	8
Змістовий модуль 2. Засоби оптимізації ризикових ситуацій			
<p>Тема 6. Управління економічним ризиком Основні засади управління ризиком. Узагальнена блок-схема процесу управління ризиком. Зовнішні способи зниження ступеня ризику. Страхування ризику. Розподіл ризику. Об'єднання ризиків. Хеджування ризику. Внутрішні способи зниження (оптимізації) ступеня ризику. Диверсифікація. Зниження ризику шляхом збору додаткової інформації. Резервування коштів на покриття непередбачених витрат.</p>	4	2	8
<p>Тема 7. Диверсифікація як спосіб зниження ступеня ризику. Теорія портфеля Сутність процесу диверсифікації та її використання в економіці та бізнесі. Поняття активу. Ризикові і безризикові активи. Взаємозв'язок ризику і прибутку. Поняття коефіцієнта чутливості і його застосування. Загальна концепція управління портфелем. Портфель з двох видів цінних паперів. Портфель з багатьох видів цінних паперів. Включення в портфель безризикових цінних паперів. Аналіз множин допустимих та ефективних портфелів.</p>	4	2	8
<p>Тема 8. Запаси та резерви як способи зниження ступеня ризику Структура та види резервів і запасів. Резерви на непередбачувані витрати (потреби) та математичні моделі їх формування з метою зниження ступеня ризику. Деякі стратегії формування запасів, резервів.</p>	4	2	8
<p>Тема 9. Прикладні аспекти врахування ризику окремих видів економічної діяльності Маркетингові ризики і методи їх врахування. Екологічні ризики продуктивних інновацій та їх оцінка.</p>	2	-	8
Разом	32	16	72

5. Система оцінювання та вимоги

Види контролю: поточний, підсумковий.

Методи контролю: спостереження за навчальною діяльністю здобувачів, усне опитування, тестовий контроль.

Протягом семестру здобувач може отримати max. 100 балів, у тому числі: перший рубіжний контроль – 30 балів, ⁴другий рубіжний контроль – 30 балів,

екзамен – 40 балів.

По поточному контролю здобувач може набрати бали за активність на лекційних та практичних заняттях, виявлення рівня підготовки здобувачів із зазначеної теми під час опитування, тестування, презентації індивідуальних завдань, вирішення практичних задач (табл. 1). Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач, під час поточного контролю дорівнює 60 балів.

Таблиця 1

Оцінювання видів робіт під час поточного оцінювання

Види робіт	Максимальна кількість балів під час поточного оцінювання	Максимальна кількість балів за один вид робіт	Орієнтовна кількість робіт, яку має виконати здобувач аби отримати максимальну кількість балів за поточним оцінюванням при оцінюванні кожного виду робіт максимальною кількістю балів	В тому числі розподіл за рубіжними контролями, враховуючи розподіл балів	
				I	II
Поточне опитування	2	0,5	4 відповіді	1 бал	1 бал
Розв'язання практичних задач	8	2	4 практичні задачі	4 бали	4 бали
Підготовка презентації та доповіді	10	10	1 усна доповідь з презентацією		10 балів
Індивідуальне завдання	10	5	2 індивідуальних завдання	10 балів	
Тестування	30	3	10 тестів	15 балів	15 балів
Разом	60 балів			30 балів	30 балів

Форма підсумкового контролю: екзамен.

Семестровий екзамен полягає в оцінці рівня засвоєння здобувачем вищої освіти навчального матеріалу на лекційних та практичних заняттях, а також під час самостійної роботи. Максимальна кількість балів, яку може набрати здобувач, під час екзамену дорівнює 40 балів.

Остаточна оцінка рівня знань складається з суми балів отриманих під час поточного контролю (max 60 балів) і підсумкового контролю (max 40 балів).

Критерії оцінки іспиту:

оцінку «відмінно» (90-100 балів, А) заслуговує здобувач, який:

- всебічно, систематично і глибоко володіє навчально-програмовим матеріалом;
- вміє самостійно виконувати завдання, передбачені програмою, використовує набуті знання і вміння у нестандартних ситуаціях;
- засвоїв основну і ознайомлений з додатковою літературою, яка рекомендована програмою;

- засвоїв взаємозв'язок основних понять дисципліни та усвідомлює їх значення для професії, яку він набуває;

- вільно висловлює власні думки, самостійно оцінює різноманітні життєві явища і факти, виявляючи особистісну позицію;

- самостійно визначає окремі цілі власної навчальної діяльності, виявляє творчі здібності і використовує їх при вивченні навчально-програмового матеріалу, проявляє нахил до наукової роботи.

оцінку «добре» (82-89 балів, В) заслуговує здобувач, який:

- повністю опанував і вільно (самостійно) володіє навчально-програмовим матеріалом, в тому числі застосовує його на практиці, має системні знання в достатньому обсязі відповідно до навчально-програмового матеріалу, аргументовано використовує їх у різних ситуаціях;

- має здатність до самостійного пошуку інформації, а також до аналізу, постановки і розв'язування проблем професійного спрямування;

- під час відповіді допускає деякі неточності, які самостійно виправляє, добирає переконливі аргументи на підтвердження вивченого матеріалу;

оцінку «добре» (74-81 бал, С) заслуговує здобувач, який:

- в загальному роботу виконав, але відповідає на екзамені з певною кількістю помилок;

- вміє порівнювати, узагальнювати, систематизувати інформацію під керівництвом викладача, в цілому самостійно застосовувати її на практиці, контролювати власну діяльність;

- опанував навчально-програмовий матеріал, успішно виконав завдання, передбачені програмою, засвоїв основну літературу, яка рекомендована програмою;

оцінку «задовільно» (64-73 бали, D) заслуговує здобувач, який:

- знає основний навчально-програмовий матеріал в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії;

- виконує завдання, але при розв'язанні допускає значну кількість помилок;

- ознайомлений з основною літературою, яка рекомендована програмою;

- допускає на заняттях чи екзамені помилки при виконанні завдань, але під керівництвом викладача знаходить шляхи їх усунення.

оцінку «задовільно» (60-63 бали, E) заслуговує здобувач, який:

- володіє основним навчально-програмовим матеріалом в обсязі, необхідному для подальшого навчання і використання його у майбутній професії, а виконання завдань задовольняє мінімальні критерії. Знання мають репродуктивний характер.

оцінка «незадовільно» (35-59 балів, FX) – виставляється здобувачу, який:

- виявив суттєві прогалини в знаннях основного програмового матеріалу, допустив принципові помилки у виконанні передбачених програмою завдань.

оцінку «незадовільно» (1-34 бали, F) – виставляється здобувачу, який:

- володіє навчальним матеріалом тільки на рівні елементарного розпізнавання і відтворення окремих фактів або не володіє зовсім;

- допускає грубі помилки при виконанні завдань, передбачених

програмою;

- не може продовжувати навчання і не готовий до професійної діяльності після закінчення університету без повторного вивчення даної дисципліни.

При виставленні оцінки враховуються результати навчальної роботи здобувача вищої освіти протягом семестру.

Таблиця 2

Шкала оцінювання: національна та ЄКТС

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ЄКТС	Оцінка за національною шкалою
		для екзамену
90-100	A	відмінно
82-89	B	добре
74-81	C	
64-73	D	задовільно
60-63	E	
35-59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання
1-34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

6. Рекомендована література

Основна

1. Артими-Дрогомирецька З.Б., Негрей М.В. Економічний ризик : навчально-методичний посібник. Львів : Магнолія 2006, 2021. 320 с.
2. Балджи М.Д. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. Харків : Промарт, 2022. 300 с.
3. Економічний ризик: методи оцінки та управління : Навч. посібник / Т. А. Васильєва, С. В. Леонов, Я. М. Кривич та ін. ; під заг. ред. д-ра екон. наук, проф. Т.А. Васильєвої, канд. екон. наук Я. М. Кривич. Суми : ДВНЗ "УАБС НБУ", 2024. 208 с.
4. Кучеренко В.Р., Карпов В.А., Карпов А.В. Економічний ризик та методи його вимірювання : навч. посіб. Одеса, 2017. 200 с.
5. Кігель В.Р. Ризикологія: теоретичні основи та прикладні задачі, моделі і методи: Навчальний посібник для студентів економічних спеціальностей. Київ : Міленіум, 2017. 230 с.
6. Стешенко О. Д. Ризикологія : Навч. посібник. Харків : УкрДУЗТ, 2019. 180 с.
7. David Vose. Risk Analysis: A Quantitative Guide. 3rd edition. Wiley, 2018. 752 p.
8. Douglas W. Hubbard. The Failure of Risk Management: Why It's Broken and How to Fix It. 2nd edition. Wiley, 2020. 336 p.

Додаткова

9. Балджи М.Д., Карпов В.А., Ковальов А.І., Костусев О.О., Котова І.М., Сментина Н.В. Обґрунтування господарських рішень та оцінка ризиків : Навчальний посібник. Одеса: ОНЕУ, 2016. 670 с.
10. Бугрова О. Методологічні основи оцінки ризику при прийнятті інвестиційних рішень. *Економіка України*. 2018. № 10. С. 29–32.
11. Вітлінський В.В., Великоіваненко Г.І. Ризикологія в економіці та підприємстві : монографія. Київ : КНЕУ, 2004. 480 с.
12. Вітлінський В.В., Верченко П.І. Аналіз, моделювання та управління економічним ризиком : Навч.-метод. посібник для самоств. вивч. дисц. Київ : КНЕУ, 2000. 292 с.
13. Вишневська В. А., Ніколаєв І. В. Вплив ризиків на показники ефективності діяльності промислових підприємств. *Наукові праці Кіровоградського національного технічного університету. Економічні науки*. 2018. Вип. 33. С. 211–218.
14. Жовновач Р. І., Вишневська В. А. Особливості оцінки та управління екологічними ризиками на металургійних підприємствах. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*. 2019. Кропивницький : ЦНТУ. Вип.3 (36). С. 261-270.
15. Івченко І.Ю. Економічні ризики : Навч. посібник Київ : Центр навчальної літератури, 2015. 304 с.
16. Івченко І.Ю. Моделювання економічних ризиків і ризикових ситуацій : навч. посіб. Київ : Центр учбової літератури, 2017. 344 с.
17. Ілляшенко С.М. Економічний ризик : Навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2014. 220 с.
18. Лещинський О. Л., Школьний О. В. Економічний ризик та методи його вимірювання : Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Київ : Дельта, 2015. 112 с.
19. Машина Н. І. Економічний ризик і методи його вимірювання : навч. посіб. Київ : Центр навчальної літератури, 2018. 188 с.
20. Останкова Л.А., Шевченко Н.Ю. Аналіз, моделювання та управління економічними ризиками : навч. посіб. Київ : ЦУЛ, 2017. 256 с.
21. Посохов І.М. Управління ризиками у підприємстві : навч. посіб. Харків : НТУ «ХП», 2015. 220 с.
22. Старостіна А. О., Кравченко В. А. Ризик-менеджмент : теорія та практика : Навч. посіб. Київ : ІВЦ „Видавництво „Політехніка”, 2018. 200 с.
23. Управління фінансовими ризиками : навч. посіб. / Куцик П.О., Васильців Т.Г., Сороківський В.М., Стефаняк В.І., Сороківська М.В. Львів : Растр-7, 2016. 318 с.
24. Н. Felix Kloman. Integrated Risk Assessment. Current Views of Risk Management. URL: [http:// www.garp.com](http://www.garp.com).
25. Davis E. Debt, Financial Fragility and systemic Risk. Oxford, 2015.
26. Michael Rees. Business Risk and Simulation Modelling in Practice: Using Excel, VBA and @RISK. 1st Edition. The Wiley Finance Series, 2015. 464 p.

27. Norman Marks. World-Class Risk Management. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2015. 234 p.

Інформаційні ресурси

1. URL <http://zakon4.rada.gov.ua/laws> - Законодавство України.
2. URL <http://www.nbuv.gov.ua> – Офіційний сайт Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського.
3. URL:<http://www.ukrstat.gov.ua> - Офіційний сайт Державної служби статистики України

Розглянуто і схвалено на засіданні кафедри маркетингу та економічної теорії, Протокол №1 від «29» серпня 2025 р.